

Medialukutaito Suomessa –katsaus 2023

Medialukutaito Suomessa –raportti kokoaa vuosittain tilannekuvaa medialukutaitotyön ja mediakasvatuksen kansallisesta edistymisestä. Raportti listaa yhteen muun muassa vuoden aikana myönnettyjä ja toteutettuja hankkeita, aktiivisia toimijoita, tuotettuja kampanjoita ja tapahtumia sekä uusia tutkimuksia ja selvityksiä. Raportin on koonnut Kansallinen audiovisuaalinen instituutti yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa ja sitä varten on toteutettu kysely mediakasvatusalalla toimiville tahoille. Kyselyyn vastasi 53 henkilöä 48 eri organisaatiosta. Listaus kyselyyn vastanneista organisaatioista löytyy katsauksen lopusta sivulta 30–31.

Sisällys

- Esittely
- Mediamaisemaa vuodelta 2023
- Toimijat ja esimerkkejä mediakasvatustoiminnasta
- Mediakasvatushankkeet
- Mediakasvatuksen rahoitus
- Linjaukset, tutkimukset ja selvitykset
- Tapahtumat ja tilaisuudet
- Kyselyyn vastanneet toimijat

Ohje kommentointiin: Tämä on 1. versio Medialukutaito Suomessa -katsauksesta. Voit kommentoida tai ehdottaa lisäyksiä kommentti-työkalulla tai ilmoittaa kommenttisi sähköpostilla viittaamalla sivunumeroon ja kappaleeseen. Tietoja, jotka voivat vaikuttaa kuvioihin ja taulukoihin ei voida huomioida tässä vaiheessa, ellei huomio liity selkeään virheeseen. Palautteen perusteella muokattu versio taitetaan ja julkaistaan elokuussa 2023.

Esittely

Mediakasvatuksella on Suomessa vuosikymmenten perinteet: mediakasvatuksellisia sisältöjä on ollut tarjolla ainakin jo 1950-luvulta ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin mediakasvatusta on saatu 1970-luvulla, kun joukkotiedotuskasvatus sisällytettiin suunnitelmiin. Kansalaisjärjestötoimintaa on puolestaan ollut tarjolla useita kymmeniä vuosia ja viranomaisen mediakasvatukseen edistämiseen perustettiin 2012.

Vuonna 2013 mediakasvatuksesta linjattiin kansallisella tasolla ensimmäisen kerran, kun opetus- ja kulttuuriministeriön Mediakasvatuksen kulttuuripoliittiset suuntaviivat hyvän medialukutaidon edistämiseksi julkaistiin. Vuonna 2019 julkaistujen Medialukutaito Suomessa –linjausten (okm, 2019; myös ”mediakasvatuseritykset”) myötä kansallisen mediakasvatustalouden kohderyhmät laajenivat ja mediakasvatusta ja medialukutaitoa tarkasteltiin aiempaa poikkialueellisemmin. Uudistetussa asiakirjassa kohderyhmänä ovat lasten, nuorten ja heidän kasvattajiensa lisäksi kaikki aikuiset.

Kansallinen mediakasvatustalouden sekä medialukutaidon sisältyminen osaksi opetussuunnitelmia ja muita ohjaavia rakenteita ovat edistäneet Suomen mainetta. Tähän asemaan on vaikuttanut myös laaja ja sektorirajat ylittävä toimijakenttä.

Medialukutaito Suomessa -katsauksessa pyritään tarkentamaan kuvaa Suomessa tehtävästä mediakasvatustyöstä. Katsaus on tarkoitettu julkaistavaksi vuosittain ja sen tiedot raportoidaan EU-komissiolle kolmen vuoden välein osana Audiovisuaalisia mediapalveluita koskevan direktiivin (2018/1808/EU) velvoitteita. Tärkeässä asemassa tässä katsauksessa ovat mediakasvatuksen kentällä toimivien organisaatioiden vastaukset Medialukutaito Suomessa -kyselyyn. Kysely toteutettiin maaliskuussa 2024 ja siihen vastasi 53 henkilöä yhteensä 47 organisaatiosta. Kyselyyn osallistuneiden joukko on kiitettävä, muttei täysin kattava otos suomalaisesta mediakasvatuskentästä. Sen avulla on kuitenkin saatu paljon tietoa siitä, millä eri tavoilla mediakasvatusta Suomessa toteutetaan. Kyselyä saatujen tietojen lisäksi tässä katsauksessa on hyödynnetty tietoja Medialukutaito Suomessa – Kansalliset mediakasvatuseritykset -julkaisusta, Medialukutaito Suomessa -sivustolle kootuista tiedoista, eri toimijoiden julkaisuista ja tilastoista sekä verkkosivustoilta.

Lämmin kiitos kaikille kyselyyn vastanneille toimijoille sekä OKM:lle yhteistyöstä kyselyn toteuttamisessa.

Toukokuussa 2024

Julia Alajärvi

Erityisasiantuntija, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti

Mediamaisemaa vuodelta 2023

Vuotta 2023 voi kuvata monenlaisten myllerrysten vuodeksi. Sota Ukrainassa jatkui edelleen ja vuodenvaihteessa mediassa oli paljon puhetta energian riittämisestä ja mahdollisesta sähköpulasta. Korkean inflaation vuoksi elinkustannukset nousivat selvästi ja ihmisten toimeentulosta puhuttiin paljon mediassa. Alkuvuonna keskusteltiin paljon Suomen Nato-jäsenyydestä, joka sinetöityi huhtikuun alussa. Samaan aikaan käynnissä olivat eduskuntavaalikampanjat ja Suomeen nimitettiin kesäkuussa Petteri Orpon hallitus. Hallitusneuvottelut ja ministerien valintoihin liittyneet kohut olivat median kiinnostuksen kohteena koko kesän. Syksyllä hallitusohjelman mukaiset leikkaukset ja työnantajien sekä työntekijöiden väliset erimielisyydet saivat paljon näkyvyyttä. Sosiaali- ja terveydenhuollon kriisi oli esillä koko vuoden ajan. Juuri toimintansa aloittaneet hyvinvointialueet saivat hallitukselta tiedon, että niiden rahoitusta ollaan leikkaamassa entisestään.

Lokakuun alussa alkanut Gazan sota oli median huomion keskipisteenä intensiivisesti koko loppuvuoden. Ukrainan sotaa seurattiin edelleen säännöllisesti. Marraskuussa ylivoimaisesti suurin suoraan Suomea koskettava uutisaihe ja yhteiskunnallisen keskustelun kohde oli Venäjän masinoima turvapaikanhakijoiden liikenne Suomen rajanylityspisteille ja siitä seurannut itärajan sulkeminen. Keskustelun ja debatin kohteena olivat erityisesti turvallisuusnäkökohdat sekä kansainvälisten velvoitteiden ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

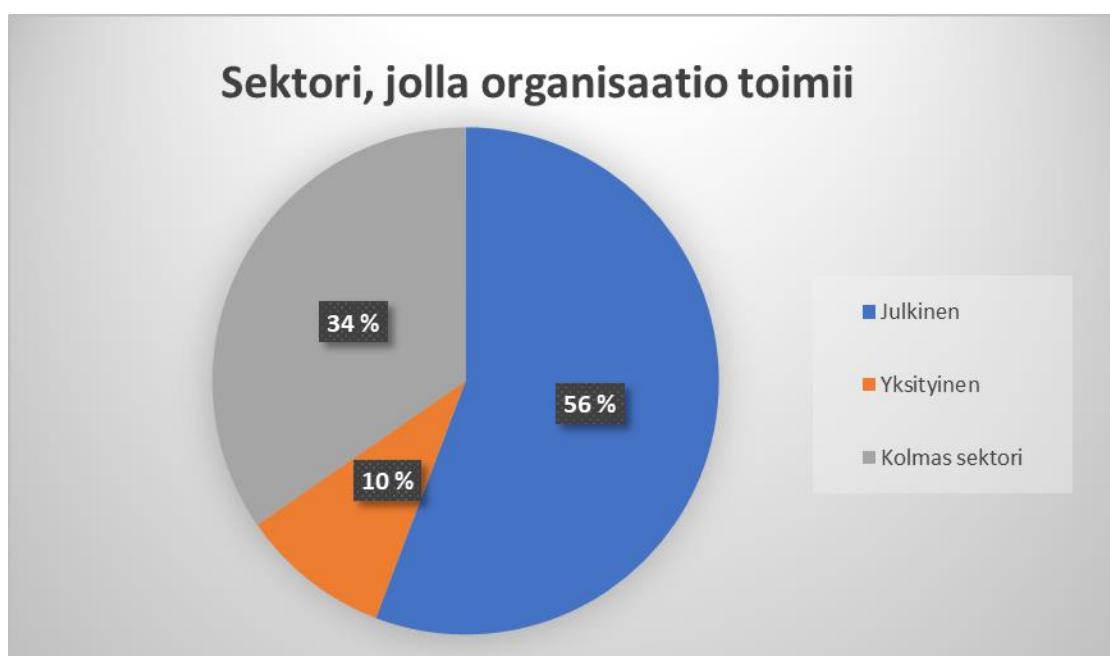
Kasvatuksen ja koulutuksen puolella puhuttivat erityisesti tekoälyn sovellukset, kuten kielimalli GhatGPT ja sen hyödyntäminen opiskeluissa ja koulutöissä. Myös kuvien luomisen ja muokkaamisen mahdollisuudet olivat laajasti esillä. Hallituksen säästötavoitteet kohdistuivat rajusti myös opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan ja yleinen ymmärrys alalla oli, että jatkossa kaikesta tullaan leikkaamaan ja säästämään. Myös opettajien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten jaksaminen ja koulujen haastavat työskentely-ympäristöt olivat esille mediassa säännöllisesti vuoden aikana. Älypuhelinien käyttö koulupäivän aikana oli laajasti esillä ja hallitusohjelmassa luvattiin selvittää, voidaanko käyttöä suitsia lakiteitse. Mediassa nostettiin toisaalta esille, että kouluilla on jo nyt keinoja medialaitteiden käytön rajoittamiseen.

Toimijat ja esimerkkejä mediakasvatustoiminnasta

Medialukutaidon ja mediakasvatuksen kentällä työskentelee monipuolinen ja runsas joukko toimijoita. Mediakasvatusta on tehty Suomessa jo pitkään poikkialueellisesti ja niin julkisen, yksityisen kuin kolmannen sektorinkin toimesta. Osion tiedot on koottu pitkälti Medialukutaito Suomessa -kyselystä saatujen tuloksien perusteella. Muutama suuri organisaatio on antanut vastauksen kahden tai useamman yksikön osalta, muut toimijat ovat antaneet yhden yhteisen vastauksen.

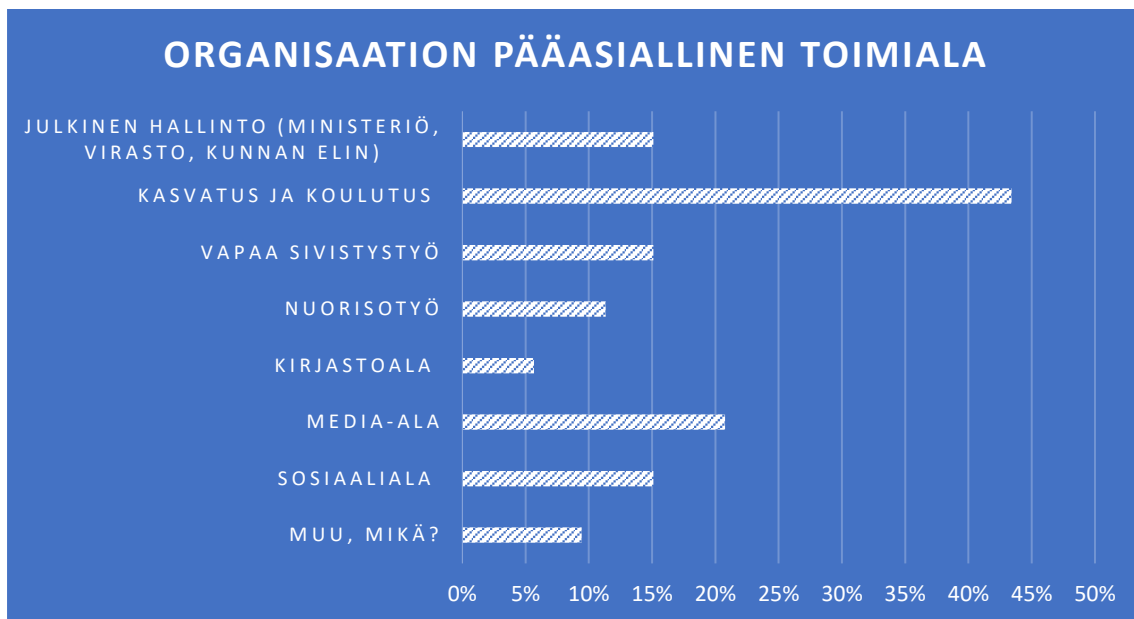
Tarkempia kuvailuja eri toimijoista löydät Medialukutaito Suomessa -sivuston [Mediakasvatuksen edistäminen](#) -alasivulta.

Medialukutaito Suomessa -kyselyyn vastanneiden toimialat

Kuvio 1. Medialukutaito Suomessa -kyselyyn vastanneiden toimintasektori. N = 54. Yksi toimija ilmoitti kaksi sektoria.

Reilu puolet kyselyyn vastanneista ilmoitti toimivansa julkisella sektorilla, kymmenesosa yksityisellä ja loput kolmannella sektorilla, jonne perinteisesti on laskettu esimerkiksi järjestöt, yhdistykset ja muut voittoa tavoittelemattomat organisaatiot tai tahot, jotka sijoittuvat yhteiskunnassa julkisen sektorin, yksityisen sektorin ja perheiden väliin.

Kuvio 2. Organisaation pääasiallinen toimiala. N = 76. Vastaajat saivat valita useamman vastauksen.

Mediakasvatusta toteutetaan monenlaisissa organisaatioissa, jotka saattavat toimia useammalla alueella. Kasvatuksen ja koulutuksen ala oli parhaiten edustettuna kyselyyn vastanneissa. Media-alaa korostaa etenkin Yleisradion iso rooli, sillä mediakasvatusta toteutetaan siellä erilaisissa yksiköissä. Muu, mikä -vastausvaihtoehdot sisälsivät muun muassa lasten oikeuksien parissa työskentelyn ja rauhantyyden. Vastausvaihtoehdoissa oli tarjolla myös museoala ja teknologia-ala, mutta näitä ei yksikään vastaaja valinnut. Aiemman yhteistyön, Mediataitoviikon ja esimerkiksi mediakasvatuksen erityisavustusten kautta tiedetään, että myös museo- ja teknologia-aloilla on aktiivista mediakasvatustoimintaa.

Mediakasvatustoiminnan aikajänne

Mediakasvatuksen pitkät perinteet näkyivät vastauksissa (kuvio 3). Osa vastaajista koki haastavaksi arvioida, kuinka kauan toiminta on ollut määriteltävissä mediakasvatukseksi. Osa puolestaan antoi hyvinkin tarkan vastauksen. Vastausten laaja kirjo kuvastaa suomalaisen mediakasvatuskentän moninaisuutta: yhtäältä mediakasvatuksen edistämässä on pitkiä perinteitä, toisaalta joukkoon liittyy koko ajan uusia tekijöitä.

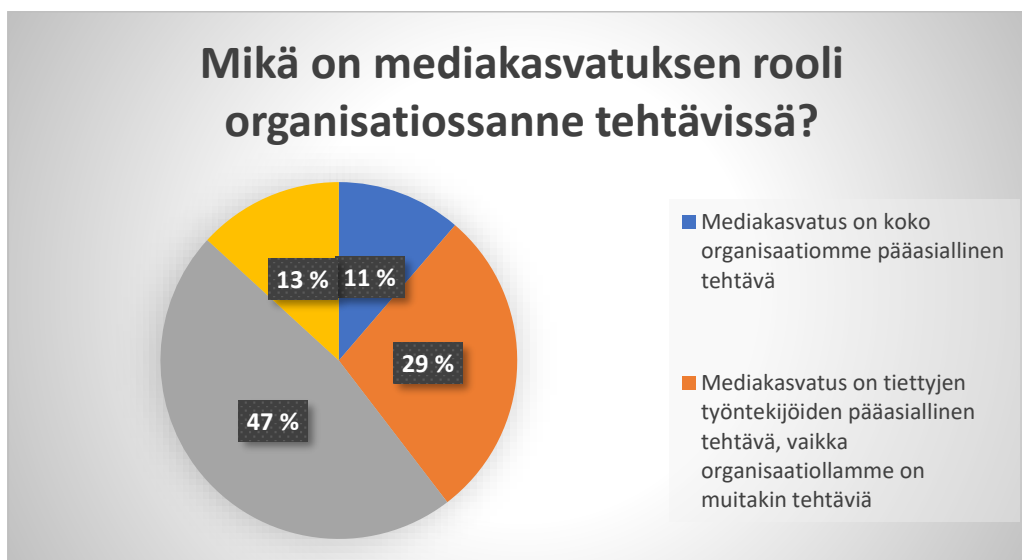
Varhaisin toiminta ajoitettiin 80 vuoden taakse eli 1940-luvulle ja muutama toimijoista oli aloittanut mediakasvatuksen aivan hiljattain eli kyselyä koskevan vuoden 2023 aikana. Yli puolet vastaajista ilmoitti toimineensa mediakasvatuksen edistämässä noin 5–14 -vuotta.

Kuvio 3. Mediakasvatustoiminnan aikajänne organisaatioissa. N = 44.

Mediakasvatukseen käytettävä työaika

Mediakasvatusta toteutetaan Suomessa monipuolisesti ja erilaisin resurssein. Kyselyssä pyydettiin tietoja mediakasvatukseen käytettävästä työajasta. Aluksi pyydettiin arvioimaan yleisemmin mediakasvatuksen asemaa oman organisaation tehtävissä (kuvio 4) ja seuraavaksi tarkemmin arvioimaan työaika, jota organisaatiossa käytettiin mediakasvatuksen edistämiseen vuoden 2023 aikana (kuvio 5).

Kuvio 4. Mediakasvatuksen rooli organisaatioiden tehtävissä. N = 53

Vastausten perusteella lähes puolet vastaajista (47 %) edistää mediakasvatusta säännöllisesti muiden tehtävien rinnalla. Viisi vastaajaa (11 %) kertoi mediakasvatuksen olevan koko organisaation pääasiallinen tehtävä ja 13 vastanneessa organisaatiossa (29 %) mediakasvatus on joidenkin työntekijöiden pääasiallinen tehtävä. Seitsemän vastaajaa (13 %) kertoi, että heidän organisaatiossaan mediakasvatusta edistetään satunnaisemmin.

Kuvio 5. Henkilötyövuosien määrä mediakasvatuksen edistämässä 2023. N = 53

Henkilötyövuosia tarkastellessa huomataan, että yli kolmanneksella vastaajista mediakasvatukseen on varattu alle yhden työvuoden verran henkilöstöresursseja. Tämä on hyvin linjassa kuvion 4 ja vastauksen "Edistämme mediakasvatusta säännöllisesti muiden tehtävien rinnalla" kanssa. "Seitsemän tai enemmän" vastauksen antoi kirjastoalan toimija, joka ilmoitti yli 20 henkilötyövuotta. Keskimäärin mediakasvatukseen oli vuonna 2023 varattu 2,7 henkilötyövuotta ja yhteensä vastaajat ilmoittivat noin 110 käytetystä henkilötyövuodesta.

Mediakasvatustoimijoiden kohderyhmät

Kuvio 6. Kyselyyn vastanneiden keskeiset kohderyhmät. N = 111. Vastajaat saivat valita useamman kuin yhden keskeisen kohderyhmän.

Mediakasvatusalan toimijoiden kohderyhmät jakaantuvat useamman eri ryhmän välille. Nuoret olivat niukalla enemmistöllä useimman toimijan kohderyhmänä ennen toiseksi tulleita ammattilaisia ja sellaiseksi opiskelevia. Sekä lapsille että aikuisille ja senioreille mediakasvatusta toteutti 30–40 % vastaajista. Reilu kymmenes toteutti mediakasvatusta kaikille mainituille kohderyhmille. Muiksi kohderyhmiksi mainittiin mm. suomi vieraana kielenä -opiskelijat ja heikoimmassa asemassa olevat ihmisryhmät.

MEDIKASVATUSTOIMIJAT TOIMIALUEITTAIN

Seuraava listaus sisältää esimerkkejä suomalaisista mediakasvatustoimijoista. Mukana on sekä Medialukutaito Suomessa –kyselyyn vastanneita sekä muita mediakasvatusta tekeviä tai tukevia tahoja, jotka on mainittu mediakasvatuslinjauksissa, Medialukutaito Suomessa –sivustolla tai muuten tunnistettu tekevän medialukutaitoa edistävää työtä. Listausta ei ole täysin kattava, mutta toivottavasti täydentyy tulevien kyselyiden ja kyselyn kehittämisen myötä. Jokaisen toimialan alle on kerätty esimerkkejä vuonna 2023 toteutetusta mediakasvatustoiminnasta. Esimerkit on poimittu pääasiallisesti Medialukutaito Suomessa -kyselystä.

Valtionhallinto ja viranomaistyö

Valtionhallinnon puolella medialukutaitoa edistetään pääasiassa opetus- ja kulttuuriministeriön alaisissa virastoissa, mutta mediakasvatus liittyy myös muiden ministeriöiden ja hallinnonalojen tehtäviin.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä medialukutaidon edistämistä tuetaan resurssiohjauksen keinoin, informaatio-ohjauksella sekä lainsäädäntöä kehittämällä. Medialukutaidon edistäminen on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla sisältöalue, joka kuuluu useaan eri politiikka-alueeseen. Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto myös tuusohjaa Kansallista audiovisuaalista instituuttia KAVIa, jolla on mediakasvatuksen edistämisen viranomaistehtävä. KAVIn lakisääteinen tehtävä on edistää mediakasvatusta, lasten mediataitoja ja lapsille turvallista mediaympäristöä. KAVI myös koordinoi kansallisten mediakasvatustinjausten toimeenpanoa ja jakaa vuodesta 2024 alkaen mediakasvatuksen edistämiseen suunnatut erityisavustukset. Kulttuuripolitiikan alueelle kuuluvat lisäksi kirjastot sekä nuorisopolitiikka. Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa toimii myös Opetushallitus, jolla on keskeinen rooli mediakasvatuksen edistämässä esimerkiksi opetussuunnitelmien ja täydennyskoulutusten kautta.

Muut valtionhallintoon kuuluvat toteuttavat mediakasvatusta usein oman substanssinsa kautta, esimerkiksi Digi- ja väestötietovirasto digitaitojen kehittämisen kautta sekä Kilpailu- ja kuluttajavirasto kuluttajakasvatuksen parissa.

Mediakasvatusta edistäviä toimijoita valtionhallinnossa

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Liikenne- ja viestintäministeriö
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI)
Opetushallitus
Traficom
Digi- ja väestötietovirasto
Kilpailu- ja kuluttajavirasto
Museovirasto
Aluehallintovirastot
Puolustusvoimat
Tietosuojavaltuutetun toimisto

Esimerkkejä toiminnasta vuodelta 2023:

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen digitalisaation tavoitetilä

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemalla tavoitetilällä konkretisoitiin Suomen digitaalisen kompassin, Kasvatuksen ja koulutuksen digitalisaation linjausten 2027 sekä muiden merkittävien toimialan digitalisaatiota määrittelevien asiakirjojen asettamia tavoitteita varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen näkökulmasta. Tavoitetilassa todetaan, että "lasten ja nuorten medialukutaitoon ja henkilöstön mediakasvatusosaamiseen kiinnitetään erityistä huomiota."

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165249>

LUKILOKI – Oivalluksia luku- ja kirjoitustaitojen opettamiseen ja tukemiseen

Opetushallituksen, Jyväskylän yliopiston ja Niilo Mäki -instituutin kanssa yhteistyössä toteutetun LUKILOKI-koulutusohjelman materiaalit pohjautuvat tutkimustietoon ja siihen perustuviin käytännön sovelluksiin. Ne tukevat opetushenkilöstön osaamista eri kasvatus- ja koulutusasteilla ja eri oppiaineissa. Sivustolla perehdytään monilukutaidon ohjaamiseen sekä oppijoiden yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen.

<https://www.oph.fi/fi/lukiloki-oivalluksia-luku-ja-kirjoitustaitojen-opettamiseen-ja-tukemiseen>

KKV Kampus

Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) ylläpitämä KKV Kampus sisältää mediakasvatussisältöjä kuluttajakasvatuksen näkökulmasta. Kuluttajakasvatus on kaupalliseen vaikuttamiseen ja mainonnan tunnistamiseen liittyvin osin myös mediakasvatusta. KKV Kampuksen oppimisaineistot ja verkkosivut sisältävät mediaan liittyvää sisältöä sekä KKV Kampuksen kurssit oppimisaineistoa medialukutaitoon.

<https://kkv-kampus.fi/>

Kasvatus, koulutus ja vapaa sivistystyö

Kasvatuksen toimialalla kunnat ovat keskeisessä roolissa medialukutaidon edistämässä ja mediakasvatuksen tarjoamisessa. Etenkin lasten ja nuorten mediakasvatus on pitkälti kasvatuksen ja koulutuksen alueen vastuulla. Lisäksi etenkin varhaiskasvatusta tarjotaan runsaasti myös yksityisellä sektorilla. Mediataitoja aloitetaan harjoittaa pedagogisesti jo varhaiskasvatuksessa. Esi- ja perusopetuksessa mediakasvatus kuuluu muun muassa monilukutaidon ja tieto- ja viestintätekniikan osaamiseen laaja-alaisiin osaamisiin.

Lukiossa medialukutaito liittyy esimerkiksi vuorovaikutusosaamiseen ja yhteiskunnalliseen osaamiseen. Niin perusopetuksessa kuin lukiossakin medialukutaitoa opiskellaan esimerkiksi äidinkieli- ja kirjallisuudessa, kuvataiteessa, historiassa, yhteiskuntaopissa ja eri uskontojen opetuksessa.

Ammatillisessa koulutuksessa medialukutaidon tavoitteita sisältyy viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen kokonaisuuteen, joka on osa ammatillisten perustutkintojen yhteisiä tutkinnon osia. Ammatillisten tutkintojen yhteisten opintojen lisäksi syvällisempää mediataitojen käyttöä ja osaamista kehitetään eri tutkintojen alakohtaisissa opinnoissa.

Suomen kulttuuri-, taide-, viestintä- tai kasvatustieteen opintoja tarjoavasta korkeakoulusta ainakin Lapin ja Tampereen ja yliopistoissa on jatkuvaa mediakasvatuksen tutkimusta ja opetusta. Näistä Lapin yliopistossa pystyi vuonna 2023 opiskelemaan mediakasvatusta pääaineena kandidaatti-, maisteri- ja tohtoritutkintotasolla. Tampereen ja Lapin yliopistoissa on mediakasvatuksen professuurit. Mediakasvatuksen opintoja tarjotaan myös esimerkiksi opettajankoulutuksen yhteydessä, vaikkakin kurssivalikoimissa korostuvat tekniset käyttötaidot. Ammattikorkeakouluista esimerkiksi XAMK tarjosi mediakasvatusta 30 opintopisteen ohjelmassaan sosiaalialan opiskelijoille.

Korkeakoulujen lisäksi mediakasvatustutkimuksen näkökulmasta keskeisimmät tutkimustoimintaa harjoittavat toimijat ovat olleet Nuorisotutkimusverkosto ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhtiö Cupore.

Vapaan sivistystyön piirissä kansalaisopistoissa, kansanopistoissa, kesäyliopistoissa ja opintokeskuksissa tarjotaan mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kuten medialukutaidon kehittämiseksi. Medialukutaidolle voi olla omia oppimiskokonaisuuksia tai medialukutaito voi liittyä osaksi jotain toista kokonaisuutta.

Mediakasvatusta koulutussektorilla

Varhaiskasvatus
Esiopetus
Perusopetus
Taiteen perusopetus
Aikuisten perusopetus
Lukiokoulutus
Ammatillinen koulutus
Ammattikorkeakoulut
Yliopistot
Tutkimuslaitokset
Vapaa sivistystyö

Esimerkkejä toiminnasta vuodelta 2023:

Digitaalisen osaamisen kuvausten toimeenpano kunnissa

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Uudet lukutaidot -kehittämishjelmassa tuotetut digitaalisen osaamisen kuvaukset otettiin kymmenissä hankekunnissa toden teolla käyttöön vuoden 2023 aikana. Kuvaukset kattavat medialukutaidon, ohjelmointiosaamisen ja tv- ja digitaalisen osaamisen kuvaukset ja niiden käyttöönottoon ja soveltamiseen luotiin KAVIn ja OPHn toimesta lukuisia materiaaleja ja koulutuksia. KAVIn vuonna 2024 julkaistavasta raportista selviää, mitä kunnissa on tehty ja miten medialukutaitoa on edistetty kuntien omissa toimenpiteissä.

Policy brief: Opettajien koulutuksen on edistettävä kriittisen lukutaidon opetusta

Neljän eri yliopiston monivuotisessa, kriittiseen lukutaitoon keskittyvässä CRITICAL-hankeessa julkaistiin politiikkasuositukset opettajankoulutukseen kriittisten lukutaitojen edistämiseksi. Suositusten mukaan opintoihin tulee lisätä kriittisen lukutaidon opetussisältöjä ja kaikille jo valmistuneille opettajille tulee tarjota aiheesta täydennyskoulutusta.

https://cris.tuni.fi/ws/portalfiles/portal/103055739/politiikkasuositus_CRITICAL_31082023.pdf

Nuorisotyö

Medialukutaitoja edistetään eri tavoin nuorisotyön kautta. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriö tukee nuorten tieto- ja neuvontatyön, digitaalisen nuorisotyön ja -toiminnan osaamista ja yhteistyötä sekä vahvistaa nuoriin liittyvää tietopohjaa resursoimalla tahoja, jotka toimivat myös mediakasvatuksen alalla. Lisäksi nuorisopolitiikassa myönnetään yleisavustuksia valtakunnallisille nuorisotyötä tekeville järjestöille. Mediakasvatusta toteutetaan esimerkiksi kuntien järjestämässä nuorisotyössä sekä seurakuntien lapsi- ja nuorisotyössä.

Mediakasvatuksen kannalta keskeinen kansallinen toimija vuonna 2023 on ollut Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskus, jonka muodostivat Helsingin kaupungin hallinnoima Verke sekä Oulun kaupungin hallinnoima Koordinaatti.

Mediakasvatusta nuorisoalalla

Kuntien nuorisotyö
Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyö
Verke
Koordinaatti
Nuorten ääni -toimitus
Nuorten Akatemia

Esimerkkejä toiminnasta vuodelta 2023:

Lapsen ja nuoren oikeudet digitaalisissa ympäristöissä -huoneentaulu

Nuorisotyöntekijöille suunnattu ja laajassa yhteistyössä suunniteltu materiaali korostaa, kuinka tärkeää on, että nuorisotyöntekijät tunnistavat ja ymmärtävät lasten ja nuorten oikeudet sekä mahdollisuudet digitaalisissa ympäristöissä. Huoneentaulu sisältää ohjeita, joiden avulla nuorisotyöntekijät voivat edistää lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta ja yksityisyyttä digitaalisessa maailmassa. Se painottaa turvallisuuden merkitystä erityisesti haitallisen sisällön, kuten kiusaamisen, väkivallan ja rasismien, torjunnassa. Lisäksi materiaali korostaa lasten ja nuorten oikeutta saada luotettavaa tietoa ja kehittää medialukutaitoaan.

<https://www.verke.org/julkaisut/lapsen-ja-nuoren-oikeudet-digitaalisissa-ymparistoissa/>

Nuorten ääni – toimituksen jutut eri medioissa

Nuorten Ääni -toimituksessa nuoret tekevät lehtiartikkeleita, tv-juttuja ja blogikirjoituksia Suomen suurimpiin medioihin ja herättävät yhteiskunnallista keskustelua somessa. Vuonna 2023 aiheina oli etenkin eduskuntavaalit, esimerkiksi nuorten rooli vaalikoneissa ([HS 28.3.2023](#)) ja vaalitönttikysymyksiä nuorille tärkeistä aiheista poliitikoille ([MTV3 22.3.2023](#)).

<https://nuorten.hel.fi/tekemista-ja-paikkoja/harrastuksia/media/nuorten-aani-toimitus/toimituksen-tekemia-juttuja-vuodelta-2023>

Kirjastoala

Kirjastot tarjoavat pääsyn kirjojen lisäksi monenlaisiin medioihin, sekä kirjastotilassa että verkossa. Kirjastolaissa kirjastojen yhdeksi tavoitteeksi määritellään monipuolisen lukutaidon edistäminen. Samalla kirjastot edistävät väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, sekä mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Mediakasvatus kirjastoissa liittyy esimerkiksi tietopalveluihin, tiedon hankinnan ohjaukseen, digitukeen sekä kirjaston monipuolisten aineistojen käytön opastukseen, jota tehdään eri ikäryhmille soveltuvalla tavalla.

Alueelliset kehittämiskirjastot pitävät henkilökunnan mediakasvatusosaamisen tuoreena järjestämällä koulutusta, sisäisiä yhteistyöverkostoja sekä esimerkiksi työkiertojaksoja. Mediakasvatus on jo monessa kunnassa mukana kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmassa. Kirjastoissa tarjotaan mediakasvatusta myös varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.

Kirjastotyyppiä ja -toimijoita

Kansalliskirjasto
Yleiset kirjastot
Alueellista kehittämistehtävää hoitavat kirjastot (AKE)
Tieteelliset kirjastot
Erikoiskirjastot
Yhteisöjen kirjastot
Kirjastot.fi

Esimerkkejä toiminnasta vuodelta 2023:

Vaara-kirjastojen mediasivistysuunnitelma

Pohjois-Karjalan Vaara-kirjastoissa luotiin Tulevaisuuden lukutaidot -hankkeen myötä aikuisten mediasivistysuunnitelma. Sen tarkoituksena on tukea aikuisten ja toisen asteen opiskelijoiden media- ja tiedonlukuaitoja. Lisäksi tavoitteena on tuoda media näkyväksi kirjastoissa sekä tehdä itseämme näkyväksi osana mediaosaajien joukkoa. Mediasivistysuunnitelmaan on koottu konkreettisia vinkkejä siitä, miten kirjastot voivat arjessaan mediasisältöjä toteuttaa.

[Uutinen mediasivistysuunnitelman valmistumisesta](#)

Kirjastodialogin järjestäjän opas

Opas laadittiin osana Lahden kehittämisalueen kirjastojen ja Cultura-säätiön yhteistä Minun kuntani -kirjasto yhteisten asioiden keskustelufoorumina ja medialukutaidon tukijana -hanketta. Oppaan vinkit on laadittu Erätauko-menetelmää hyödyntäen. Oppaassa annetaan konkreettisia vinkkejä erilaisten ohjattujen keskustelutilaisuuksien järjestämiselle kirjaston henkilökunnan toimesta.

[Kirjaston Erätauko-keskustelun järjestäjän opas](#)

Museot ja muut muistiorganisaatiot

Mediakasvatus on myös osa museotyöntekijöiden monipuolista ammatillista toimintaa. Museoiden tärkeä tehtävä on edistää kulttuuriperintöaineistojen avaamista, saavutettavuutta ja käytettävyyttä. Museot voivat toimia oppimispäikkoinä niin fyysisesti kuin virtuaalisesti. Monet museot tarjoavat erilaisia virtuaalikerroksia ja hyödyntävät monimediallisia aineistoja. Museoiden toiminta on myös tärkeää, kun halutaan ymmärtää mediakasvatuksen kehitystä. Museot tallentavat median ja viestintätekniikan kehitykseen liittyviä esineitä, palveluita ja ilmiöitä.

Mediataitoviikkoon osallistuneita museoita

Median museo Merkki (ent. Päivälehdän museo)
Postimuseo
Suomen valokuvataiteen museo
Tekniikan museo
Tiedekeskus Heureka

Esimerkkejä toiminnasta vuodelta 2023:

Median museo ja arkisto Merkki

Uusi median museo ja arkisto Merkki avautui loppuvuonna. Aiemmin Päivälehdän museona tunnettu museo uudistettiin kauttaaltaan. Merkki johdattaa nimensä mukaisesti tulkitsemaan ja luomaan median merkityksiä, sanomalehtihistoriallisia juuriaan unohtamatta. Mediataitojen kehittäminen on keskeistä uudessa median museossa ja arkistossa. Museossa on luvassa erilaisia toimintamuotoja ja kokeiluja esimerkiksi disinformaation tunnistamisen ja meemikulttuurin parissa.

<https://merkkiin.fi/>

Media-ala

Mediatoimialan organisaatioista pitkäaikainen mediakasvatuksen edistäjä on kansallinen Yleisradio, joka tuottaa aktiivisesti mediakasvatusmateriaalia verkkosivustoilleen, esimerkiksi itseopiskelumateriaaleja kansalaisten vapaaseen käyttöön tai lapsille ja nuorille suunnattuja mediakasvatussisältöjä tai –toimintaa.

Muutkin mediatilat ja toimitukset tekevät paljon journalismikasvatusta osana perustyötä kohderyhminään erityisesti lapset ja nuoret. Lisäksi esimerkiksi uutismediat avaavat yhä useammin journalistisia ratkaisuja lukijoille ja kertovat vastuullisen journalismin periaatteista ja siitä, miten journalismi eroaa muusta sisällöstä. Medialukutaitoja edistetään myös mediatoimialan yhdistyksissä ja edunvalvontajärjestöissä.

Media-alan mediakasvattajia

Yleisradio

- Yle Oppiminen
- Yle Uutisluokka
- Yle Mix
- Yle Svenska
- Pikku Kakkonen

HS Lasten uutiset

Aikakausmedia

Utismedian liitto

Voima Kustannus

Esimerkkejä toiminnasta vuodelta 2023:

Yle Uutisluokka

Uutisluokkia oli vuonna 2023 yhteensä 20 eri yläkoululuokissa ympäri Suomen. Uutiskummeina toimivat Ylen toimittajat, jotka perehdyttivät nuoria mediamaailmaan ja ohjasivat heitä tekemään omia sisältöjään Ylen kaikille alustoille. Yle.fi:ssä julkaistiin 18 uutisluokkien tekemää juttua, joista lähes kaikista oli myös versiot Radio Suomen taajuudella. Lisäksi nuorten tekemiä sisältöjä nähtiin sekä alueellisissa että valtakunnallisissa tv-lähetyksissä. Artikkelit löytyvät koottuna sivulla yle.fi/uutisluokka

Utisten viikon tutkimus: Nuoret, isot uutisaiheet ja luottamus

Utismedian liiton tutkimuksessa Nuoret, isot uutisaiheet ja luottamus selvisi, että nuorten kiinnostus omaa elämää lähellä oleviin uutisaiheisiin on vahvistunut. Kiinnostavimpien uutisaiheiden kärjessä 13–18-vuotiaiden nuorten keskuudessa ovat nyt nuorten elämään liittyvät uutiset. Nuoret ovat aiempaa enemmän kiinnostuneita mielenterveyteen, terveyteen, hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin liittyvistä aiheista, toisten nuorten tekemistä sisällöistä, kiusaamiseen liittyvistä aiheista sekä uutisista, joissa on haastateltu nuoria.

[Nuoret, isot uutisaiheet ja luottamus](#)

Järjestöt, liitot ja yhdistykset

Medialukutaitoa edistetään Suomessa lukuisissa erilaisissa järjestöissä, yhdistyksissä sekä liitoissa. Joissakin organisaatioissa medialukutaito ja mediakasvatus ovat osa päätoimenkuvaa, suurimmassa osassa aiheita käsitellään osana muuta toimintaa. Voit katsoa tarkemmat kuvaukset toimijoista Medialukutaito Suomessa –sivustolta kohdalta [Mediakasvatuksen edistäminen -> Toiminta](#)

Noin 35 prosenttia Medialukutaito Suomessa –kyselyn vastaajista ilmoitti toimivansa kolmannella sektorilla. Järjestöjen ja yhdistysten mediakasvatusorganisaatiot toimivat pääasiassa kasvatuksen ja koulutuksen, sosiaalialan, media-alan tai nuorisotyön toimialoilla. Nuoret sekä ammattilaiset ja ammattiin opiskelevat olivat järjestöjen tärkeimpiä kohderyhmiä aikuisten ja senioreiden sekä lasten rinnalla. Useimmilla vastaajilla oli useampi kuin yksi kohderyhmä.

Mediakasvatusalan järjestöjä, liittoja ja yhdistyksiä

Diakonissalaitos
Eettisen kaupan puolesta
EHYT
Enter
Erilaisten oppijoiden liitto
Faktabaari
FiCom
Kansalaisopistojen liitto
Kansanvalistusseura
Kehittämiskeskus Opinkirjo
Koulukinoyhdistys
Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Mediakasvatusseura
Mediametka
Pelastakaa Lapset
Seta
Sosiaalipedagogiikan säätiö
Suojellaan Lapsia
Suomen Rauhanpuolustajat
Suomen vanhempainliitto
Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus
TIEKE
Utismedian liitto
Vanhustyön keskusliitto
Väestöliitto

Esimerkkejä toiminnasta vuodelta 2023:

Digisivistys kansalaistaidoksi -webinaarisarja

Kvs-säätiön, Faktabaarin, Helsingin kaupunginkirjaston ja Kansalaisopistojen liiton yhteisessä hankkeessa toteutettiin viisi webinaaritallennetta sekä idea- ja ohjevihkosen digilukutaidon opettamiseen. Asiantuntijan luennoivat kansalaisopistojen ja kirjastojen henkilökunnalle digitaaliseen informaatiolukutaidon teemoista. Webinaareihin osallistuneiden kanssa ideoitiin pedagogisia työkaluja digitaalisen informaatiolukutaidon jakamiseksi.

Luentomateriaalit: <https://aoe.fi/#/materiaali/3545>

Vainua viherpesu! -opas

Eetti ry:n Vainua viherpesu! -opas tarjosi tietoa ja ideoita mainoksissa tapahtuvan viherpesun käsittelyyn nuorten kanssa. Oppaaseen on koottu tietoa siitä, mitä viherpesulla tarkoitetaan ja miten se näkyy mainonnassa. Lisäksi oppaasta löytyy esimerkkimainoksia ja tehtävävinkkejä, joiden avulla aihetta voi käsitellä yhdessä oppilaiden kanssa.

Materiaalit: <https://eetti.fi/oppimateriaalit/opas-vainua-viherpesu/>

Kyselytutkimus vanhempien mielipiteistä lasten digiturvallisuudesta ja tekoälyn vaikutuksista

Pelastakaa Lapset selvitti suomalaisten vanhempien mielipiteitä liittyen lasten digiturvallisuuteen ja tekoälyn vaikutuksiin. Kyselyn tulosten perusteella vanhemmista 81 prosenttia on huolestuneita lasten digilaitteiden liikkakäytöstä. Kysely toteutettiin osana Pelastakaa Lasten Digitaalisen lapsuuden keskus Kiditalin toimintaa.

Uutinen tuloksista: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/pelastakaa-lasten-tuore-selvitys-vanhemmista-81-prosenttia-huolestuneita-lasten-digilaitteiden-liikakaytosta/>

Yritykset

Medialukutaidon edistämistyössä on jo vuosia ollut mukana muun muassa verkkopalveluita ja -alustoja tarjoavia yrityksiä, pelialan yrityksiä sekä muita mediakasvatusta tarjoavia liiketoimintaa tekeviä toimijoita. Toimintatavat ovat monimuotoisia: yritykset voivat esimerkiksi tarjota mediakasvatustietoa omissa palveluissaan, tukea rahallisesti mediakasvatustyötä toteuttavia järjestöjä, toteuttaa yhteisiä kampanjoita julkisten toimijoiden tai järjestöjen kanssa tai tarjota maksutta tuotteitaan nuorisotyön tai opetuksen käyttöön tai palkintoina erilaisten kampanjoiden yhteydessä.

Yritystoimijoita mediakasvatusalalla

Amezement
M&M Viihdepalvelu
Sanoma Pro
Mediamieli

Esimerkkejä toiminnasta vuodelta 2023:

Fighting Misinformation Online -tapahtuma

Google Suomi järjesti vuoden 2023 Mediataitoviikolla kokopäiväisen tapahtuman, joka kokosi yhteen suomalaisia ja kansainvälisiä medialukutaidon asiantuntijoita, kansalaisjärjestöjä, mediaorganisaatioita, tutkijoita ja teknologiayrityksiä aiheena mis- ja disinformaatio.

Tapahtuman tallenne: <https://www.youtube.com/watch?v=joblgjKYKDM>

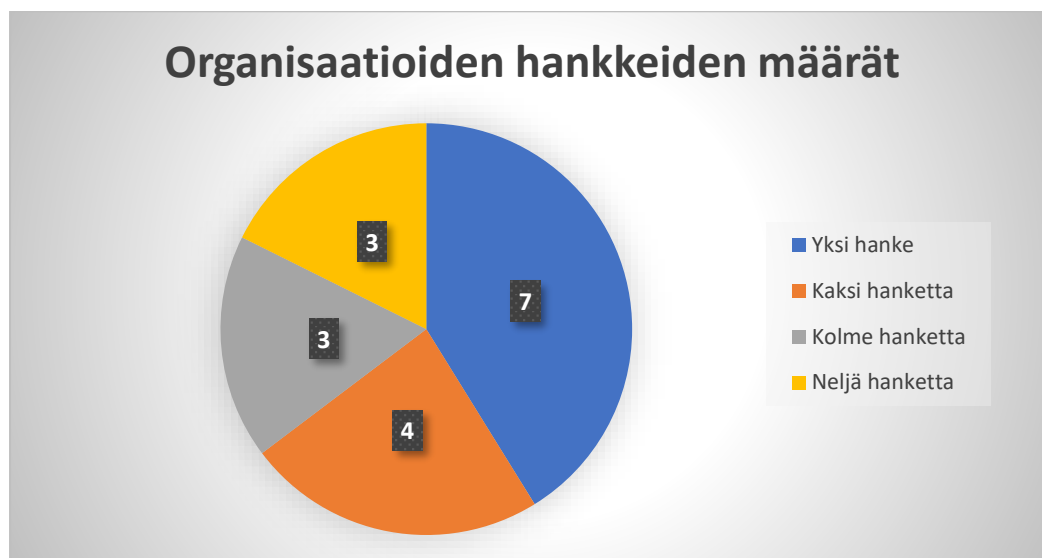
Liikuttava mediakasvatus

Mediamielen Liikuttava mediakasvatus -materiaaliin on koottu varhaiskasvatukseen suunnattuja, ohjeistettuja ideoita, kuinka esimerkiksi QR-koodeja, erilaisia äänimaailmoja sekä ohjelmointiosaamista voidaan hyödyntää osana liikunnallisia tuokioita. Harjoituksia voi yhdistellä myös keskenään ja muokata niitä vapaasti omalle ryhmälle sopiviksi. Materiaalin ideoinnissa on hyödynnetty digitaalisen osaamisen kuvauksia.

<https://mediamieli.fi/2023/wp-content/uploads/2023/07/mediamieli-liikuttavamediakasvatus.pdf>

Mediakasvatushankkeet

Medialukutaitoa edistettiin pysyvän toiminnan lisäksi erilaisten hankkeiden kautta. Rahoitusta saatiin sekä kotimaasta että kansainvälisistä ohjelmista. Yhteensä 17 kyselyyn vastaajaa ilmoitti toteuttaneensa mediakasvatusta hankkeiden kautta vuonna 2023. Kymmenellä vastaajalla oli käynnissä kaksi hanketta, kuudella vastaajalla kolme hanketta ja kolmella peräti neljä hanketta. Yhteensä ilmoitettiin 35 erillistä hanketta.

Kuvio 7. Organisaatioiden hankkeiden määrät vuonna 2023. N = 17.

Hankkeista suurin osa eli 28 oli tuotettu yhden tai useamman kumppanin kanssa. Keskimäärin hankkeiden kesto oli 22,75 kuukautta ja niihin saatiin julkista rahaa yhteensä noin 3,1 miljoonaa euroa. Hankkeiden rahoituksesta voit lukea lisää kappaleesta Medialukutaidon rahoitus.

Hankkeiden aiheissa korostuu digitaalinen sivistys, robotiikka, monilukutaito ja elokuvakasvatus. Kohderyhmiä ei kysytty erikseen, mutta hankkeiden nettisivuilta löytyneiden tietojen perusteella suurimmassa osassa (15) kohderyhmänä olivat nuoret. Lapset oli mainittu kohderyhmänä ainakin 10 hankkeessa, aikuiset ja ammattilaiset molemmat yhdeksässä. Ammattilaiset olivat monipuolisesti esimerkiksi opettajia, kirjastossa työskenteleviä, vanhuspalveluiden tai kuntien työntekijöitä. Lisäksi useammassa hankkeessa oli tuotettu tietoa ja materiaaleja myös muilla kuin suomen ja ruotsin kielillä.

Kaikki kyselyssä ilmoitetut hankkeet sekä muiden vuosien hankkeita löydät Medialukutaito Suomessa –sivustolta kohdasta [Medialukutaidon edistäminen -> Hankkeet](#).

Kyselyssä ilmoitetut hankkeet [tietolaatikko]

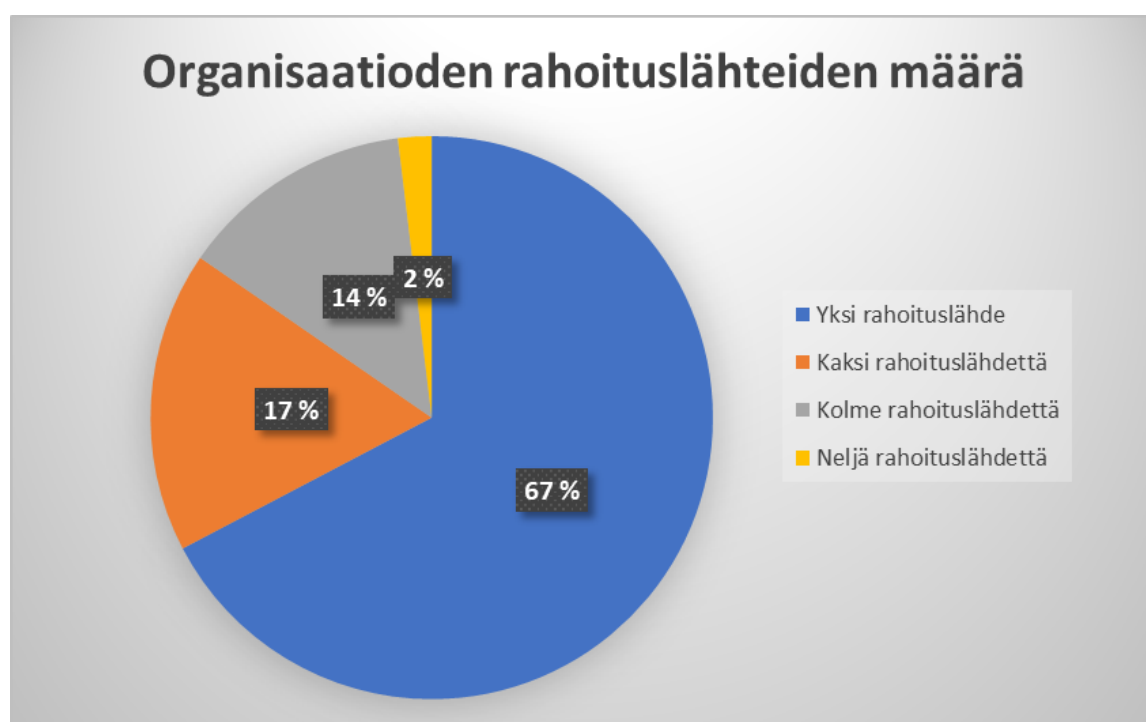
17 vastaajaa toteutti mediakasvatushankkeita
10 vastaajalla kaksi hanketta
6 vastaajalla kolme hanketta
3 vastaajalla neljä hanketta
Yhteensä 35 hanketta
Keskimääräinen hankkeiden kesto 22,75 kuukautta
Julkisen rahoituksen määrä noin 3,1 miljoonaa

Kyselyssä ilmoitettujen hankkeiden lisäksi vuonna 2023 oli käynnissä lukuisia kuntien tai muiden koulutuksen järjestäjien koordinoimia hankkeita digitaalisen osaamisen kuvausten jalkauttamiseksi opetustoimessa ja varhaiskasvatuksessa. Uudet lukutaidot -kehittämishjelman kautta opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi yhteensä 112 paikalliselle hankkeelle noin 10 miljoonaa euroa vuosien 2022–2023 aikana. Medialukutaito on yksi kolmesta osa-alueesta digitaalisessa osaamisessa.

Mediakasvatuksen rahoitus

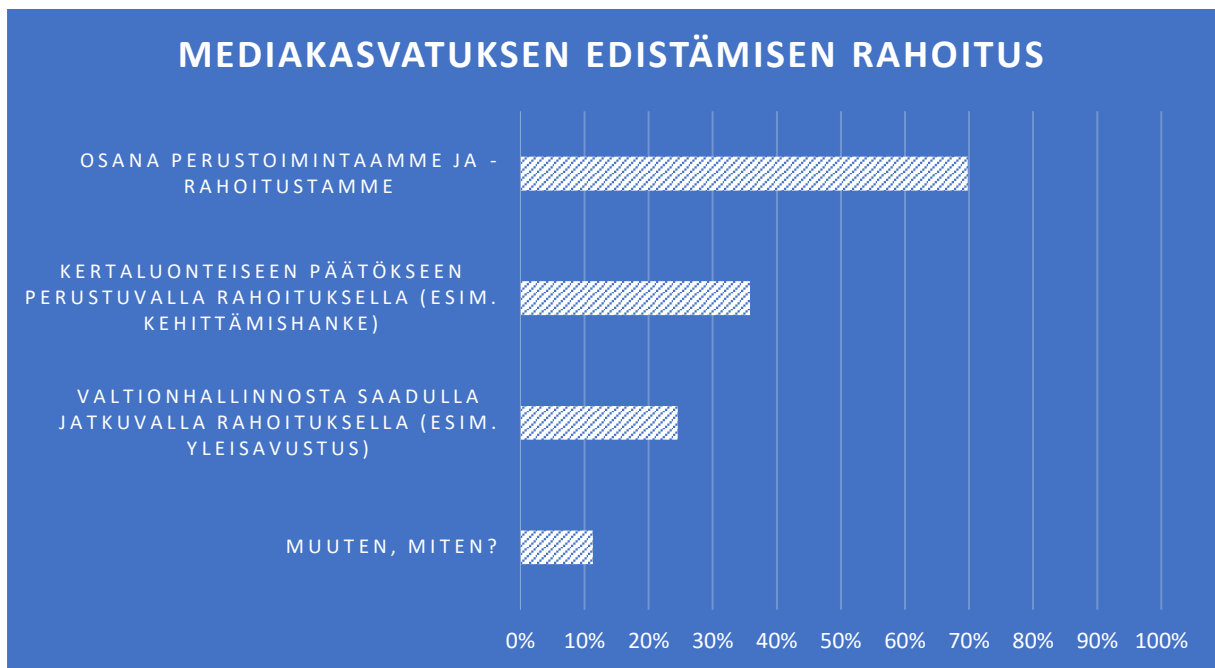
Mediakasvatuslinjauksissa yhtenä mediakasvatuksen systemaattisuuden edistämisen keinona on kirjattu rahoituspohjan vahvistaminen ja monipuolistaminen. Linjausten mukaan alalla tulisi hyödyntää “mahdollisuuksien mukaan kansainvälisiä, valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia rahoituslähteitä” sekä kartoittaa mediakasvatustoimien rahoitusmahdollisuuksia monialaisesti. Pitkäjänteisyyteen pyritään varmistamalla riittävä resursointi mediakasvatukseen organisaatioissa.

Kyselyssä vastaajia pyydettiin kertomaan yleisemmällä tasolla, miten mediakasvatuksen edistämistä rahoitetaan heidän toiminnassaan sekä ilmoittamaan rahoituslähteiden määrä (kuvio 8). Valtaosalla vastaajista (67 %) oli yksi rahoituslähde, kun taas neljä rahoituslähdettä ilmoitti yksi vastaaja 53:sta.

Kuvio 8. Organisaatioiden rahoituslähteiden määrä vuonna 2023. N= 53

Selkeästi suosituin tapa (70 %) rahoittaa mediakasvatukseen liittyvää toimintaa oli tehdä sitä osana organisaation perustoimintaa ja -rahoitusta (kuvio 9). Vastaajista 36 % oli vuoden 2023 aikana saanut rahoitusta kertaluontoisista lähteistä, esimerkiksi kehittämishankkeista. Kyselyssä pyydettiin ilmoittamaan vain valtiolta hankkeisiin saatua rahoitusmäärää, sillä se on julkista tietoa. Vastaajien ilmoitusten perusteella valtionhallinnon rahoituksen osuus vuonna 2023 käynnissä olleista hankkeista oli yhteensä 3 111 139 euroa. Rahoittajina toimivat esimerkiksi OKM, Opetushallitus, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) ja aluehallintovirastot. Muuta hankkeissa käytettävää rahoitusta oli saatu esimerkiksi eri säätiöiltä, Erasmus+ -rahoituksesta, EU:lta ja yksityisiltä rahoittajilta kuten Googlelta. Jatkossa selvitystä tehtäessä valtiolta saatu avustus tulee muuttaa esimerkiksi muotoon “julkinen rahoitus”, jotta muun muassa kunnista saatu rahoitus tulee kirjattua ylös.

Kuvio 9. Mediakasvatuksen edistämisen rahoituslähteet. N = 71. Vastaaja pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon.

Valtiolta saatua pitkäjänteisempää rahoitusta oli saanut lähes joka neljäs vastaajista. Valtaosa tästä kategoriasta oli suoraan opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää rahoitusta. Muita jatkuvamman rahoituksen myöntäjiä mediakasvatusta edistävään toimintaan olivat valtiovarainministeriö, Opetushallitus ja STEA.

Muihin vaihtoehtoihin lukeutui erityisesti yksityisen sektorin rahoituslähteitä, kuten asiakasmaksuja ja yksityiseltä yritykseltä saatua rahoitusta. Myös vapaaehtoistyö tuli yhdessä vastauksessa esille.

Mediakasvatuksen erityisavustukset

Opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut erityisavustusta mediakasvatuksen ja medialukutaidon edistämiseen vuodesta 2015 lähtien. Vuonna 2023 avustusta myönnettiin neljälle konsortiohankkeelle.

Pääasiallinen hakija	Käyttötarkoitus	Myönnetty summa €
AP Haglund Oy	Ikäihmisten ja nuorten mediakasvatusta ja mediaosallisuutta edistävän Ylisukupolvinen luovuuks-hankkeen toteuttamiseen	90 000
Postimuseosäätiö	Oma ääni kuuluville somessa - medialukutaitoa senioreille	70 000
Suomen valokuvataiteen museon säätiö	Valokuvakulttuurin valtakunnallinen verkko-oppimateriaali ammattikasvattajille ja opettajille	45 000
Voima Kustannus Oy	Kansat ja valtiot mediassa -hanke luomonalaisista mediakasvatuksen verkostoyhteistyötä ja opetussisältöä	45 000
Yhteensä		250 000

Taulukko 1. Mediakasvatuksen erityisavustukset vuonna 2023. Lähde: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Taulukko 1 esittelee mediakasvatuksen erityisavustusten saajat pääasiallisen hakijan mukaan. Jokaisessa hankkeessa tuli olla mukana vähintään kaksi muuta organisaatiota. Aikaisempien vuosien päätöksiä erityisavustusten saajista voi tarkastella OKMn [mediakasvatuksen kehittämisen sivulla](#). Kukaan pääasiallisista hakijoista ei ollut ilmoittanut hankettaan Medialukutaito Suomessa -kyselyssä, mutta muutamat yhteistyökumppanit olivat merkinneet hankkeissa oman osuutensa.

Medialukutaito Suomessa –kyselyn perusteella saadaan aiempaa kattava kuva mediakasvatuskentällä toimivien tahojen rahoituslähteistä sekä rahoituksen mittasuhteista. Kyselyn perusteella ei kuitenkaan voida kertoa esimerkiksi sitä, kuinka paljon julkista rahaa käytettiin mediakasvatuksen edistämiseen vuoden aikana. Kyselyssä ei myöskään kysytty yksityisen tai kansainvälisen rahoituksen euromääriä, vain rahoittajista yleisellä tasolla. Kyselyä onkin hyvä kehittää kattamaan entistä laajemmin erilaisia rahoitusinstrumentteja niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Linjaukset, tutkimukset ja selvitykset

OKM julkaisi vuonna 2019 Medialukutaito Suomessa - kansalliset mediakasvatuslinjaukset. Asiakirjalla päivitettiin ja laajennettiin vuonna 2013 julkaistuja kulttuuripoliittisia medialukutaidon suuntaviivoja. Medialukutaito Suomessa -linjausten tavoitteena on selkeyttää mediakasvatuksen kenttää ja kuvata mediakasvatuksen vahvuudet, arvot ja periaatteet Suomessa. Linjauksissa tuodaan esiin myös kehittämiskohteita ja niihin liittyviä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja teknologisia kehityssuuntia.

Linjausten visiona on, että Suomessa parannetaan kaikkien mahdollisuuksia kehittää medialukutaitoaan. Hyvää ja merkityksellistä elämää edistävä medialukutaito on tärkeä osa kansalaisvalmiuksia. Medialukutaitoa edistetään ja tuetaan laadukkaan, kattavan ja systemaattisen mediakasvatuksen avulla. Linjauksissa esitetään vision ja päätavoitteiden lisäksi joukko toimenpide-ehdotuksia.

Lisäksi Suomessa on joukko muita linjauksia, toimenpideohjelmia, lakeja ja ohjaavia dokumentteja, joilla pyritään oman toimialansa kautta edistämään kansalaisten medialukutaitoa. Tällaisia ovat esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022), perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet (2014), laki yleisistä kirjastoista (2016) ja valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma (2024). Lisäksi medialukutaidon edistämistä on kuvattu erilaisissa selonteoissa, kuten Suomen digitaalinen kompassi (2022) ja Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen digitalisaation tavoitetila (2023). Medialukutaito on mukana myös hallitusohjelmassa 2023–2027. Muita esimerkkejä toimintaedellytysten parantamiseen tähtäävistä suunnitelmista ovat esimerkiksi Digituen toimintamalli 2022–2023 sekä Yhdenvertaisen medialukutaidon suunnitteluperiaatteet (2023).

Vuonna 2023 julkaistut tutkimukset ja selvitykset

Tutkimusperustaisuus on yksi mediakasvatuslinjauksissa mainituista toimenpiteistä laadukkaan mediakasvatuksen varmistamiseksi. Vuonna 2023 julkaistiin lukuisia selvityksiä ja tutkimuksia medialukutaidon ja mediakasvatuksen alueilta. Medialukutaito Suomessa -kyselyssä vastaajia pyydettiin ilmoittamaan tutkimuksia, selvityksiä, raportteja tai vastaavia julkaisuja. Vastaajat ilmoittivat useita kymmeniä julkaisua, joista tutkimuksia ja selvityksiä oli reilut 20. Julkaisut sisälsivät lisäksi muita tuotoksia ja mediakasvatusmateriaaleja, joita on hyödynnetty muualla tässä raportissa. Kyselyn lisäksi tässä kappaleessa on listattu myös jo aiemmin Medialukutaito Suomessa –sivustolta löytyviä vuoden 2023 julkaisuja.

Osa ilmoitetuista julkaisuista keskittyi selkeästi mediakasvatukseen ja -lukutaitoon, osa käsitteli teemoja esimerkiksi digitalisaation näkökulman kautta. Julkaisuja voi selata Medialukutaito Suomessa -sivuston [Tietoa medialukutaidon edistämisestä -kohdasta](#). Saman sivun kautta voi myös ilmoittaa uusista tai sieltä vielä puuttuvista, viime vuosina valmistuneista julkaisuista.

Tutkimuksia ja tieteellisiä artikkeleita vuodelta 2023

- Hankala, M. ym. (2023). [Exploring pre-service teachers' and comprehensive school pupils' understandings of literacies in digital environments.](#)
- Hautakangas, M., & Seppä, S. [Mediatutkimustunnit tarjosivat mielekkään tiedeviestintäkanavan ja kehittivät toisen asteen yhteyttä](#)
- Hämäläinen, E. (2023). [Examining and enhancing adolescents' critical online reading skills \(väitöskirja\)](#)
- Hämäläinen, E. ym. (2023). [Teaching sourcing during online inquiry – adolescents with the weakest skills benefited the most.](#)
- Korte ym. (2023). [Intercultural Collaborative Teaching and Learning in Online Environments – e-Quality in Global Media Education Case Study](#)
- Kupiainen, R. (2023). [Tiedollinen luottamus – Voimmeko luottaa muilta samaamme tietoon?](#)
- Martikainen, Silja ym. (2023).: [Supporting social-emotional development in early childhood education and care – a randomized parallel group trial evaluating the impact of two different interventions.](#)
- Mertala, P.y.m. (2023). [Monilukutaito dataistuvassa maailmassa.](#)
- Oinas, S. ym. (2023). [Digitalisaation vaikutus oppimistilanteisiin, oppimiseen ja oppimistuloksiin yläkouluissa: Kansallisen tutkimushankkeen ensituloksia suosituksineen.](#)
- Salomaa, Saara. (2023). [Mediakasvatus osana varhaiskasvatuksen opettajien työtä ja koulutusta : Tulkintakehyksenä mediakasvatustietoisuus \(väitöskirja\)](#)
- Schofield, D. ym. (2023). [Show or tell? A systematic review of media and information literacy measurements.](#)

Selvityksiä ja raportteja

- Digi- ja väestötietovirasto: [Digiturvabarometri 2023](#)
- Digi- ja väestötietovirasto: [Digitaitoraportti 2023](#)
- KAVI & Cupore: [Medialukutaitojen edistäminen ja johtaminen kunnissa](#)
- Lahden AKE-kirjasto: [Kirjastoammattilaisten digitaitokysely](#)
- Mediakasvatusseura: [Monilukutaitoa vahvistamassa - Selvitys ammattiin opiskelevien nuorten monilukutaidosta](#)
- Pelastakaa Lapset: [Kyselytutkimus vanhempien mielipiteistä lasten digiturvallisuudesta ja tekoälyn vaikutuksista](#)
- Pelastakaa Lapset: [Lasten ja aikuisten näkemyksiä digitaalisesta turvallisuudesta ja hyvinvoinnista \(tarvekartoitus ja sen pohjalta muotoillut suositukset\)](#)
- Tuominen ym. [Joustavasti ja kokeillen. Selvitys nuorisotyötä tekevien järjestöjen digitalisaatiosta](#)
- Utismedian liitto: [Nuoret, isot uutisaiheet ja luottamus](#)

Linjauksia ja muita mediakasvatusta tukevia dokumentteja

- KAVI & Cupore: [Katsaus: Kohti medialukutaitoista kuntaa johtamista kehittämällä](#)
- Kiili, K. ym. [Nuoret tarvitsevat enemmän tukea kriittiseen lukemiseen: Policy Brief 3/2023.](#)
- Kulju, P. ym. [Opettajien koulutuksen on edistettävä kriittisen lukutaidon opetusta: Policy Brief 9/2023.](#)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö: [Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen digitalisaation tavoitetila](#)

Tapahtumat ja tilaisuudet

Mediakasvatusta edistetään erilaisten, sekä yksittäisten että toistuvien tapahtumien ja teemaviikkojen avulla. Medialukutaito Suomessa –kyselyssä vastanneista 43 toimijaa ilmoitti järjestäneensä erilaisia tapahtumia vuoden 2023 aikana. Tapahtumat jaettiin koulutustilaisuuksiin, avoimiin yleisötilaisuuksiin ja muihin tapahtumiin.

Koulutustilaisuuksia järjestettiin vastaajien arvioiden mukaan noin 1400 ja niihin osallistui arviolta 58 000 ihmistä. Koulutuksia oli suunnattu laajalle joukolle kohderyhmiä, etenkin opettajille ja muille lasten ja nuorten kanssa toimiville ammattilaisille. Koulutuksia pidettiin myös suoraan lapsille ja nuorille. Myös esimerkiksi seniorit ja heidän kanssaan työskentelevät olivat useamman koulutuksen kohderyhmiä.

Avoimia yleisötilaisuuksia järjestettiin reilut 170 ja niillä tavoitettiin noin 85 000 ihmistä. Kohderyhmät olivat samankaltaisia kuin koulutustilaisuuksissa, mutta tähän ryhmään kuuluivat myös huoltajat. Muita tapahtumia ilmoitettiin vajaat 200 ja niillä tavoitettiin lähes 200 000 ihmistä. Muihin tapahtumiin kuului muun muassa messuja ja isoille yleisölle suunnattuja striimejä.

[Tietolaatikko]

Mediakasvatusaiheisiin liittyviä tapahtumia järjestettiin vuonna 2023 yli 2000 ja niillä tavoitettiin arviolta 338 000 ihmistä.

Medialukutaitoa edistävät teemaviikot

Suomessa järjestetään vuosittain useita erilaisia teemaviikkoja medialukutaidon ja mediakasvatuksen aihepiireihin liittyen. Alla on lueteltu isoimpia toistuvia teemaviikkoja. Lisää teemaviikkoja voi ilmoittaa Medialukutaito Suomessa-sivustolle.

Mediataitoviikko

Mediakasvatuksen oma teemaviikko on vuodesta 2012 järjestetty Mediataitoviikko, jonka tavoitteena on kehittää niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin mediataitoja. Helmikuussa vietettävää Mediataitoviikkoa koordinoi KAVI ja vuonna 2023 sitä oli toteuttamassa 57 yhteistyökumppania. Kumppanit sekä tuottivat sisältöä ja tapahtumia että toimivat aktiivisina viestijöinä. Vuoden 2023 teema oli ”Mediakasvatus näkyväksi”. Yli 2200 ammattilaista ilmoittautui mukaan ja viikko tavoitti kymmeniä tuhansia lapsia, nuoria ja aikuisia.
<https://mediataitoviikko.fi/>

Peliviikko

Peliviikko on vuosittain marraskuussa vietettävä pelikasvatuksen ja pelikulttuurin teemaviikko. Viikkoa koordinoi KAVI ja sitä toteutetaan yhdessä Pelikasvattajien verkoston kanssa. Peliviikolla keskustellaan pelaamisen merkityksestä, mahdollisuuksista ja myös ongelmakohtista. Peliviikkoa vietettiin ensimmäisen kerran vuonna 2011. Peliviikko on osa kansainvälistä Pelien kuukautta. Vuoden 2023 teemana oli epäonnistuminen 13. Peliviikon kunniaksi. Peliviikolla julkistetaan myös Vuoden pelikasvattaja, joka oli vuonna 2023 Female Gaming Finland ry.
<https://www.peliviikko.fi/>

Uutisten viikko

Uutismedian liiton koordinoima Uutisten viikko antaa lapsille ja nuorille työkaluja kriittiseen medialukutaitoon, oman media-arjen peilaamiseen sekä aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Viikko on uutismedian ja koulujen tärkein yhteinen kampanja ja yksi suurimmista mediakasvatustapahtumista Suomessa. Uutisten viikkoa vietetään tammi-helmikuun vaihteessa. Vuonna 2023 Uutisten viikolla keskityttiin toivoon teemalla ”Ymmärrä tulevaisuuttasi”. Mediakasvatusaiheisten materiaalien lisäksi Uutisten viikolla julkaistaan vuosittain aihepiiriin liittyvä tutkimus. Vuonna 2023 aiheena oli ”Nuoret, isot uutisaiheet ja luottamus”.
<https://www.uutismediakasvatus.fi/uutistenviikko/>

Digitaitoviikko

Digi- ja väestötietoviraston Digitaitoviikkoa vietetään toukokuussa. Vuonna 2023 keskusteltiin erityisesti digirohkeudesta – teemaviikon mukaan digirohkeus on edellytys sille, että ensisijaisesti digitaalinen Suomi on mahdollinen. Rohkeutta on kasvatettava kaikilla tasoilla yksilöstä organisaatioihin ja koko yhteiskuntaan. Teemaviikon aikana organisaatioita kannustettiin tekemään digirohkeuslupaus.
<https://dvv.fi/digitaitoviikko>

Koulujen elokuvaviikko

Koulujen elokuvaviikko on esi- ja perusopetukseen suunnattu maksuton elokuvakasvatuksen teemaviikko. Elokuvaviikossa on kolme osiota, joissa tutkitaan, koetaan ja tehdään itse elokuvaa. Jokaiselle Elokuvaviikolle kuratoidaan oma ohjelmansa ja elokuvaan liittyvät tehtävät. Vuonna 2023 Elokuvaviikkoa vietettiin myös saamen kielillä. Elokuvaviikkoa vietetään syys-lokakuussa ja sitä koordinoi Valveen elokuvakoulu.
<https://www.elokuvaviikko.fi/>

Muita medialukutaidon aihepiireihin liittyviä teemaviikkoja ovat esimerkiksi Kuntien digitalisointiviikko ja Lukukeskuksen järjestämä Lukuviikko.

Yhteenveto ja jälkisanat

Medialukutaito ja mediakasvatus ovat vahvasti läsnä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tästä todistaa jo se runsas ja monipuolinen joukko toimijoita, jotka kertoivat toiminnastaan Medialukutaito Suomessa -kyselyssä. Noin puolet vastaajista edistää mediakasvatusta organisaation muun toiminnan ohessa ja 40 % vastanneista organisaatioista teki mediakasvatusta joko pääasiallisena työnään tai heillä oli töissä henkilöitä, joille mediakasvatus oli pääasiallinen tehtävä.

Henkilötyövuosissa mediakasvatukseen resursoitiin vastaajien organisaatioissa 2,7 henkilötyövuotta vuonna 2023. Kertaluontoisen omaisia hankkeita Suomessa toteutettiin vuoden 2023 aikana ainakin 35 ja niihin oli saatu valtionhallinnon rahoitusta reilut 3 miljoonaa euroa. Tämän päälle tulee muu rahoitus, jota on saatu esimerkiksi kansainvälisistä lähteistä, säätiöiltä ja yrityksiltä. Vapaaehtoistyön merkitystään ei tule unohtaa. Valtionavustuksen kaltaista rahoitusta saatiin erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Mediakasvatuksen kohderyhmät ovat monipuolisia: nuoret eli 13–29-vuotiaat ovat kohderyhmistä parhaiten edustettuina, mutta lähes saman verran toimintaa suunnattiin ammattilaisille ja sellaisiksi aikoville. Tieteellisiä artikkeleita sekä selvityksiä ja raportteja mediakasvatuksen alueelta julkaistiin ainakin reilut 20 ja erilaisia tilaisuuksia ja tapahtuma järjestettiin noin 2000 tavoittaen lähes 340 000 ihmistä. Tämän kaiken lisäksi on tärkeää muistaa se päivittäinen työ kunnissa ja muissa kasvatuksen, koulutuksen ja sivistyksen toimipaikoissa, joka mediakasvatuksen eteen tehdään. Vuonna 2023 käynnissä oli 112 paikallista kehittämishanketta, joissa jalkautettiin digitaalisen osaamisen kuvauksia varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen.

Vuosittainen raportointi omasta mediakasvatuksen edistämisestä ei ole aivan pieni ja vaatimaton tehtävä. Osalle toimijoista tietojen selvittäminen, yhdisteleminen ja toimittaminen voi olla työlästä ja aikaa vievää. Medialukutaito Suomessa -katsaus voi toivottavasti toimia jatkossa koko alaa tukevana tiedonlähteenä ja tietojen karttuessa myös osoittaa jonkinlaista näkymää, mihin medialukutaidon edistäminen on Suomessa menossa. Tämä on erityisen tärkeää nyt, kun vaikea taloustilanne ja valtionhallintoon iskeneet leikkaukset tulevat vaikuttamaan myös mediakasvatuksen toteuttamiseen.

Tämä ensimmäinen katsaus on pilotti ja palautteen ja kokemusten myötä sekä kyselyä että katsausta itsessään kehitetään toimivammaksi ja laadukkaammaksi. Jo nyt on selvää, että nyt kerättyjä lukuja ja tietoja on ilo raportoida eteenpäin yhteiseen eurooppalaiseen raporttiin. Niin aktiivisesti ja monipuolisesti mediakasvatusta Suomessa toteutetaan.

Kyselyyn vastanneet toimijat

Aalto University, the school of Arts, Design and Architecture
Diakonissalaitos
Digi- ja väestötietovirasto
Eettisen kaupan puolesta ry
Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
Enter ry
Euroopan kuluttajakeskus
Faktabaari / Avoin yhteiskunta ry
Hausjärven kansalaisopisto
Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö
Helsingin kaupungin nuorisopalvelut
Helsingin kuvataidekoulu
Helsingin seudun kesäyliopisto
Itä-Suomen aluehallintovirasto
Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti
Kansanvalistusseura sr.
Kaskö stad
Kaurialan koulu
Kehittämiskeskus Opinkirjo
Kiuruveden kansalaisopisto
Kilpailu- ja kuluttajavirasto
Kopiosto
Koulukinoyhdistys - Skolbioförening ry
Lahden kaupunginkirjasto, alueellinen kehittämistehtävä
Lapin yliopisto/ Kasvatustieteellinen tiedekunta
M&M Viihdepalvelu Oy
Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Mediakasvatusseura ry
Mediametka ry
Mediamieli
Opetushallitus
Oulun kaupunginkirjasto
Oulun kaupunki, Oulun lastenkulttuurikeskus, Valveen elokuvakoulu
Pelastakaa Lapset

- Digitaalinen hyvinvointi
- Nettivihje

Pikkuli Edu Oy
Sosiaalipedagogiikan säätiö, Mieleöntä valoa -toiminta
Suomen Rauhanpuolustajat
Suomen selän kansalaisopisto
Tampereen yliopisto

- Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
- Tutkimuskeskus Comet

Utismedian liitto
Vaasan varhaiskasvatus

Vanhustyön keskusliitto, SeniorSurf-toiminta

Vantaan kaupunginkirjasto

Verke

Yleisradio

- Yle Oppiminen
- Ylen uutiset / Yle Mix
- Svenska Yle
- Pikku Kakkonen